



М. САВІЦКІ «Віцебскія вароты» (масла).

[Заканчэнне.]

Мастак М. Моўчан, крытыкі А. Сурскі і У. Бойка і іншыя прамоўцы ў сваіх выступленнях спрабавалі высветліць некаторыя аспекты ідэяна-вобразнага і стылявога ўзабачэння выяўленчага мастацтва на сучасным этапе, гаварылі аб разніцы розных творчых манер і почыркаў. Гэта надзвычай складанае пытанне, зразумела, патрабуе вельмі ўдумлівага падыходу, яснай творчай пазіцыі, якая б засяродзіла ад усеяднасці і нераборлівага захвалення ўдзімлівага палыходу, Нельга, сапраўды, захваліцца поўнай манерай толькі таго, што яна арыгінальная, яе падобная на іншую. Трэба глядзець глыбей — ці дапамагае яна прадузваму павязу рэалістычнасці, ці арыганічна яна духу сацыялістычнага рэалізму.

— Я не супраць пошукаў, — сказаў М. Моўчан. — Але кожны пошук павінен быць накіраваны на высакордную мэту. Мы не можам зрыцца з такімі з'явамі, калі некаторыя мастакі, паказваючы савецкага чалавека, маюць яго нейкай першабытай істотай, Савецкі людзі здзіўляюць чужы, іх геральдычныя справы варты высокага захвалення. І абавязак мастака — паказаць нашу сучаснага на ўсёй велічы і духоўнай прыгажосці. Культывіраваць трэба тыя творчыя сродкі і манеры, якія адпавядаюць гэтай задачы. Народ чакае ад нас твораў гуманістычных, зразумелых, блізкіх яму, але мы не заўсёды ірадуем яму, нават, далускам на выстаўні рэчы, якія, мякка кажучы, здзіўляюць неадвавай да чалавека. Нам трэба больш крытычна ставіцца да той блізкасці свабоды творчых манер, што наіраіцца на Захадзе. Хто быў у нас на Захадзе, той бачыў, што выстаўні розных «пятараў» там ніхто не наведвае, акрамя турыстаў. Народ не прымае вчужыню і мудрагелістую пісаніну. Дарэчы, цікава заўважыць, што і капіталіст не робіць сваю рэкламу ў мадэрністичным стылі, бо яе ніхто не зразумее.

Праблема творчых пошукаў, саборніцтва розных почыркаў і манер, безумоўна, павінна заўсёды ставіцца ў цэнтры ўвагі мастацтвазнаўчай думкі і іраўніцтва Саюза мастакоў. А. Сурскі выказаў меркаванне, што добра было б на прыклад таго, як гэта ўжо робіцца ў кінематографіі і на тэлебачанні, арганізаваць нешта накітаваць сацыялагічных даследаванняў, каб высветліць маштабы папулярнасці тых ці іншых твораў і іх ацэнку глядачамі.

З'езд удзяліў значную ўвагу працы з творчай моладдзю, пытанням аб ідэяна і прафесіянальнаму росту, забеспячэнню маладых мастакоў майстэрнямі, іх бытавога ўдакладвання. У прыватнасці, гэта было адным з галоўных матываў выступлення старшын мясцовага Саюза мастакоў Л. Дударніка. Ён падкрэсліў, што выхаванне моладзі, творчай і матэрыяльнай дапамога ёй — найбольш запущаны ўчастак работы ўроўня чужых органаў. Моладзь, вучыцца ў школах сама сабе, і некаторыя таварышы ў такіх умовах не знаходзяць прымянення сваім здольнасцям, трапляюць у творчы актывізм, а то і ўвогуле збіваюцца з правільнага шляху. Прамоўца зазначыў таксама іншыя аспекты жыцця арганізацыі, гаворыць, напрыклад, аб тым, што некаторыя мастакі не шануюць сваю прафесіянальную годнасць, недастойна паводзяць сябе ў быту, але нікога гэта не хвалюе, не трывожыць. Трэба нам, робіць прамоўца вывад, больш рачуна за маральную чыстоту мастака, бо ад гэтага залежаць нашы творчыя поспехі.

Намеснік міністра культуры БССР Ю. Міхневіч пачаў сваё выступленне з лічбаў і фактаў, якія гавораць пра актывічны рост выяўленчага мастацтва ў рэспубліцы за справядлівы перыяд. На працягу гэтых двух з

ЧАС НАТХНЯЕ, ЧАС АБАВЯЗВАЕ

лішнім гадоў Міністэрства культуры разам з Саюзам мастакоў наладзіла шэраг выставак самых розных прад'яў. Найбольш значнай з іх, ды і самай значнай за ўсю гісторыю нашай выставачнай дзейнасці, з'явілася экспазіцыя, прысвечаная юбілею Вялікага Кастрычніка. Каб даць уяўленне аб маштабах падрыхтоўкі да яе, гаворыць Ю. Міхневіч, дастаткова было зазначыць, што мастакамі налічвалася 350 дагавораў. У выстаўцы прынялі ўдзел 200 майстроў розных жанраў.

Прамоўца канстатуе несумненны поспех юбілейнай рэспубліканскай выстаўкі, а таксама беларускай экспазіцыі на Усеагульнай выстаўцы ў Маскве, бо гэтымі словамі адзначае сучасны стан беларускага плаката, які апошнім часам па-спраўдному заўважыў аб сабе, і асобна спыняецца на творчасці скульптараў.

— Творчасць скульптараў, — падкрэслівае ён, — набыла ў апошнія гады асаблівае значэнне. Шырокі размах работы, звязанай з прапагандай рэвалюцыйных традыцый, з увасабленнем геральдычных падзяў на народ, запатрабавала ад скульптараў вялікага напружання сіл. У рэспубліцы толькі ў 1967 годзе было збудавана 480 помнікаў, абеліскаў, манументаў і іншых мемарыяльных знакаў. Можна сабе ўявіць, колькі давалася скульптарам працаваць.

Але найбольш значны мастацкі здзіўненні іпача наперадзе. Належыць стварыць помнікі У. І. Леніну ў Барыску, Я. Купалу і Я. Коласу ў Мінску, тэлевуаў Даватару партызанам і воінам Вялікай Айчыннай вайны ў Віцебску, мемарыял у Брэсце, помнік у гонар геральдычных падзяў жыроў пасёлка Акцёрскі Гомельскай вобласці і інш. Стварэння манумента на 21-м кіламетры шашы Масква—Мінск у гонар трох Беларускай фронтоў, якія вызвалілі рэспубліку ад нямецка-фашысцкай захопнікаў. Нядаўна экспертная камісія з высокай ацэнкай прыняла выкананы А. Глебавым праект помніка Скарыне, які будзе ўсталяваны ў Полацку.

Далей Ю. Міхневіч выказвае некаторыя меркаванні аб працах, якія адбываюцца ў беларускім выяўленчым мастацтве на сучасным этапе. Працы гэтыя, гаворыць ён, супярэчлівыя. З аднаго боку, назіраецца ўзабачэнне творчага метадз, умацаванне сувязі мастацтва з жыццём, паглыбленне і распаўсюненне кола традыцый, на якія абавязваюцца майстры ў сваіх пошуках, у тым ліку і за кошт прагрэсіўнага зарубежнага мастацтва, барацьба за высокую мастацкую форму. А з другога боку, даюць сабе адчуць і з'явы іншага парадку, асабліва ў творчасці моладзі. Гэта — тэндэнцыя да замыкання ў коле чыста прафесіянальных праблем, самаабмежаванне і нямеснасць перад жыццём, адход ад маштабных творчых задач, неадпаведнае брацца за творчыя, вылічана сацыяльнага гучання, перакрывае шырокія сувязі з жыццём, асабліва з нашым мастакоў разуміцца бачыць прыгажосць у жыцці. Ва ўдзяленні іх прыгажосці атосамаленна з лагіроўкай, і воль у некаторых работах нафармаваны, без якой мы не мыслім сацыялістычнага рэалізм, загалушчана матывамі пэсімізму і нейкай стомленасці. Беручы трагічныя калізіі, аўтары часам не могуць саўладца з імі, трапляючы ў палон да факта.

— У заключэнне Ю. Міхневіч

коратка характарызуе задачы, якія паўстаюць перад майстрамі пэндзля і рэзацы ў сувязі з падрыхтоўкай да 50-годдзя рэспублікі і 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна.

Карціну развіцця дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва ў рэспубліцы намалюваў у сваім выступленні В. Гаўрылаў. Апошнім часам гэты від мастацтва перажывае ўздым, поспехі яго адбываюцца, гаворыць прамоўца. Творчая секцыя Саюза, у якой аб'яднаны «прыкладнікі», вырасла за справядлівы перыяд амаль удвая і налічвае каля сарака чалавек. Гэта энергічны калектыў, які актыўна працуе ў галіне мастацтва шыла, фары, керамікі, мастацтва тэкстылю, мініяцюрнага роспісу, манументальнага мастацтва і іншых відаў творчасці. Але сілы і рэзервы дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва гэтым, вядома, далёка не вычэрпваюцца. Па сутнасці, у першую чорку трэба было б сказаць пра нашы фабрыкі, якія даюць краіне ільняныя, шарсцяныя і шаўковыя матэрыялы, і заводы, на якіх ствараюцца сродкі прадукцыі, гаворыць ён.

Мы з'яўляемся прадстаўнікамі Вялікай савецкай культуры, самай гуманістычнай культуры, і павінны даражыць гэтым гонарам. Сёння працягаецца ідэялічная барацьба двух светлаў. Нам належыць у ёй адно з самых баявых месцаў абаронаў і стваральніцкіх будучыні, і зброя мастака ў гэтай барацьбе павінна будзе ўвабале ярымі сродкамі вострай. Усе нашы справы нам трэба разглядаць і вырашаць у святле той вялікай ролі, што адбывае мастацтва ў жыцці савецкага грамадства.

І. Зайцаў засяроджае моладзь ад лёгкадумных захваленняў, ад павярхоўнага арыганізацыяна, заклікае яе шукаць у рэальнасці традыцый, якія жылі ўсё лепшае, што стварае беларускім выяўленчым мастацтвам.

Ідэяна-мастакі кратамы творчасці адстойваць у сваёй прамове заслужаны дзеяч мастацтваў БССР У. Сухавярхаў. Ён, у прыватнасці, сказаў: — Мы дзіўны адлюстроўваць савецкую рэалістычнасць проста, праўдыва, шыра, паказваць савецкага чалавека, ва ўсёй яго велічы — гэтым сам мы будзем больш пільна ўдзялілічыць у фарміраванні духоўнага свету сучасніка. На мой погляд, тое, што нам даводзілася бачыць на нашых выстаўках, мы не можам прыняць усё цалкам. І не таму, што некаторыя мастакі працягваюць паўна захалленне фармілізму, на мяркую, што лёгкадумнасць, даволі вядоўная ў некаторых работах, — гэта вынік няспеласці мыслення і няўмення адлюстроўваць рэалістычна з пазіцыі сённяшняга дня. Гэта факт, і ён з'яўляецца болей нашых выставак. І тыя сімвалы, якія там працягваюцца, сведчаць аб тым, што некаторыя мастакі замест сапраўды творчага асяцялення жыцця схіляюцца да прымітыўнай пераймальнасці.

Шмат слухных думак аб адноснах мастака да рэалістычнасці, аб шляхах сапраўднага наватарства, аб выхаванні моладзі ў духу высокай патрабавальнасці да сябе выказалі з трыбуны з'езда А. Шыбонь, Л. Лейтман, А. Гудель, М. Гудзіў зяртаў увагу на тое, што некаторыя таварышы пагардліва ставяцца да гэтарэальнай вучобы, а гэта прыводзіць да непатрэбных спрэчак і дыскусій на даўно знятых пытаннях. У многіх выступленнях ішла гаворка аб неабходнасці рачуна палітычна выдвечуваць справу, больш поўна выкарыстоўваць усе шляхі і сродкі прапаганды выяўленчага мастацтва.

На трыбуне — выноўваючы абавязкі першага сакратара праўлення Саюза мастакоў БССР, народны мастак СССР К. Белашова, Яна гаворыць аб высокай творчай і патрыятычнай місі савецкага мастака, заклікаючы верна служыць рэвалюцыі, садзейнічаць росквіту духоўных сіл грамадства, звышзвычайна ўдасканаленню чалавечай асобы.

МЕСЦА СУСТРЭЧЫ — САЮЗ ПІСЬМЕННІКАУ

У мінулыя пяці дні ў клубе Саюза пісьменнікаў Беларусі адбыўся вечар-сустрэча пачынаючых літаратараў Мінска. Гэта было словааблівае сумеснае пасяджэнне членаў літаратурных аб'яднанняў горада. У ім прынялі ўдзел маладыя паэты і празаікі, якія групуюцца вакол рэдакцыі газет «Чырвоная змена», «Мінская праўда», «Знамя юности», а таксама пачаткоўцы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, політэхнічнага інстытута, аўтазавада, тэхнікумаў і сярэдніх школ сталіцы.

Пачынаючых літаратараў вітаў Максім Лужанін. Адрываючы вечар-сустрэчу, ён сказаў: — Упершыню пад адной страхой сабраліся ўдзельнікі літаратурных аб'яднанняў горада — тыя, хто спрабуе свае сілы ў літаратуры. Хочацца спадзявацца, што такія сустрэчы тут, у клубе Саюза пісьменнікаў, стануць традыцыйнымі, што яны прынесуць карысць карысць найбольш маладой літаратурнай змене.

Максім Лужанін даў слова пачынаючым і маладым паэтам — Мар'яну Дуксу, Валерыю Маскаленку, Ніне Галіноўскай, Людміле Ганчаровай, Міколу Варшыніну, Жэні Янішчыц, Леаніду Вершанку, Віктару Руднову, Юрку Голубу, Сяргею Законнікуву, Уладзіміру Аляхновічу.

А пасля адбылася шырокая гаворка аб рабоце літаратурных аб'яднанняў, аб іх ролі ў выхаванні маладых літаратараў. Гаварылася, у прыватнасці, аб тым, што літаратурныя аб'яднанні не павінны заставацца па-за ўвагай Саюза пісьменнікаў, яго кансультаў і творчых секцый. Выказваліся канкрэтныя прапановы: каб у рабоце літаратурных аб'яднанняў прымаў удзел вопытныя пісьменнікі, каб найбольш здольныя пачаткоўцы запершаліся на пасяджэнні творчых секцый, каб пытанне аб кіраванні і дапамозе літаратурным аб'яднанням было пастаўлена на парадак дня аднаго з пасяджэнняў прэзідыума праўлення Саюза пісьменнікаў БССР. Былі абмеркаваны таксама вершы, якія чыталі маладыя паэты.

Думкамі, прапановамі і заўвагамі аб рабоце літаратурных аб'яднанняў падзяліліся сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Іван Шамкінін, Пятро Глебка, Піліп Пестрак, Анатоль Варціцкі, Сяргей Панізінік, Анатоль Сербантозіч, кіраўнік ўніверсітэцкага аб'яднання «Узлёт» Алег Лойка, кіраўнік літ'яднання пры рэдакцыі «Знамя юности» Пётр Валкадаў, літкансультант «Мінскай праўды» Аляксей Створнік, пачаткоўцы Мікола Варшынін, Анатоль Кірвель, Соф'я Палачанкіна.

Сёння, падкрэслівае К. Белашова, кожны сумленны чалавек ясна павінен усведамляць, з кім ён у той барацьбе ідэалогіі, якая характарызуе сучасны свет. Савецкія мастакі свята берагуць народныя рэвалюцыйныя пачуцці, творчага гонару калектыву, і ўсё, што перашкаджае нам быць сапраўды творцамі барацьбітамі, мы павінны рачуна пераадоўваць. Вялікае мастацтва патрабуе духоўнай чыстці і высокай волі. Будзем жа настаяваць выхавальна і сабе гэтыя якасці!

Прамоўца спасылаецца на рэспубліканскія і ўсеагульнае выстаўкі, наладжаныя ў гонар Вялікага юбілею Кастрычніка, і гаворыць, што савецкае выяўленчае мастацтва ў апошні час зробіла новы крок наперад, з новай сілай павердліва сваю адданасць ідэям гуманізму, справе рэвалюцыйнай перабудовы грамадства. Добрым словам адзначае К. Белашова беларускі раздзел на ўсеагульнай выстаўцы. Ён заняў у экспазіцыі віднае месца. Творы, выстаўлены беларускімі майстрамі, засведчылі імяненне да значнага амету, да тэм Вялікага грамадзянскага гучання. Увогуле ўсеагульнае выстаўка наводзіць на раздасную думку, што сёння ў нас у мастацтве няма старых паняццяў дэтра і пераўражэнняў, ён сапраўдны майстры жыюць і працуюць у самых розных кутках краіны.

Многа ўвагі аддала К. Белашова пытанню прафесіянальнага майстэрства, зыходзячы з таго палажэння, што ніякая самая значная тэма-ідэя не зробіць карціну ці скульптуру творам высокага мастацтва, калі яна не будзе ўвабале ярымі сродкамі, не набудзе вобразна-эмацыянальнае плоць. Асабліва акцэнт робіць прамоўца на майстэрстве сюжэта, значэнне якога, на жаль, у творчасці многіх мастакоў недаацэньваюцца. Яна нагадвае невядоўнае А. М. Горькага аб тым, што ў мастацтве справа вырашае не сам жыццёвы факт, а псіхалогія факта. А дэталю, каб яе псіхалогія, выяўляць глыбока і яра, трэба дэканала выдольваць сродкамі сюжэта і кампазіцыі, прытым не ў прымітыўна-хрестаматычным разуменні гэтых паняццяў. Вось імяненна прымітыўнае сюжэтачнасць, падкрэслівае прамоўца, кідаецца ў вочы з многіх палотнаў і графічных лістоў, якія даводзіцца бачыць на выстаўках. І яшчэ яе родная састра — аднастайнасць. У апошні час, скажам, з'явілася многа карцін, якія вырашаюцца на нізкім граўнячым — тры фігуры на першым плане, жаночыя, дзіцячыя або мужчынскія. А як мы часам пішам партрэты? Колькі тут таксама аднастайнасці і павярхоўнасці! Эфектным з'яўляецца падмаўчанне некаторых мастак пейзажа. Тут таксама важная праблема нашай сённяшняй творчасці.

Закранушы многія пытанні арганізацыйнай і паспадаранай работы Саюза мастакоў, К. Белашова ў заключэнне вярнуўся аб вялікіх і адназначных задачах, якія паўстаюць перад майстрамі выяўленчага мастацтва ў сувязі з падрыхтоўкай да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна.

— Ленінскай тэмай трэба захапіць як мага больш майстроў. І разуменьне яе неабходна шырока — як паказ перамога Ідэй Леніна ў сэрцах пераможцаў, іх увабалеўна ў нашым жыцці, у справе савецкага народа.

Успрэчку выступілі таксама член Цэнтральнай рэвізійнай камісіі Саюза мастакоў СССР В. Растовіцаў, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР А. Паслядовіч, А. Самілетаў, У. Лагун, Я. Ціхановіч, Я. Красоўскі. З'езд віталі ўсё з братніх рэспублік — намеснік старшын праўлення Саюза мастакоў Украіны В. Варадай, прадстаўнік Саюза мастакоў Азербайджана, народны мастак СССР М. Абдулаў, прадстаўнік Саюза мастакоў Літвы С. Юсіцініс, прадстаўнік Саюза мастакоў Латвіі Я. Пігоніс.

У прынятай рэзалюцыі з'езд абавязуе выніты творчай працы за справядлівы перыяд і намешу чарговыя задачы атрада беларускіх мастакоў. Рэзалюцыя сировава асаблівую ўвагу майстроў усіх жанраў выяўленчага мастацтва на падрыхтоўку да 50-годдзя Савецкай Беларусі і 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна.

З СЫНОЎ АДДАНЕЙШЫХ І АДВАЖНЕЙШЫХ...

Кірыла Пракопавіч Арлоўскі... Чытка пісаць пра нечаканы адыход на вечны спаць гэткага чалавека, якога ты ведаў многія гады, які шчыра задоўга да першай сустрэчы з ім уважыў у тваю сям'ю, як герой незвычайнага, легендарнага лёсу.

Калісьці юны Кірыла марыў упрыгожваць зямлю садымі. Пайшоў вучыцца дзеля гэтага ў Жыліцкую земскую садова-гароднічую школу. Потым пачалася першая імперыялістычная вайна. Маладога беспарочнага садовага забралі ў царскую армію. У акалах Кірыла Арлоўскі знаёміцца з піцёрскім рабочым-бальшавіком Анісімавічам, каб ужо назаўсёды звязаць свой лёс з камуністычнай партыяй, з Кастрычніцкай рэвалюцыяй.

У 25 гадоў Кірыла Арлоўскі — арганізатар і камандзір партызанскага атрада на Бабруйшчыне, акупіраванай кайзераўскай арміяй.

У 30 гадоў ён кіруе партызанскім атрадам у Заходняй Беларусі. Ад Стаўбцоў да Пінска палююць паліцэйскія пастаруні і маёйткі эксплуататары.

У 41 год Кірыла Арлоўскі прабіраецца праз Францыю ў рэспубліканскую Іспанію, адтуль у глыбокі ты Францыскай вайны. Падоець, каб аказаць зязязану з нейкай вярной рызыкай для жыцця дапамогу кітайскай Чырвонай арміі.

Калі гітлераўскія арды акупіравалі Беларусь, Кірыла Пракопавіч рашуча запатрабаваў, каб яго паслалі барацьбіць родную зямлю.

Далей мы ведаем пра парашутны десант Кірыла Пракопавіча ў раёне Выганіцкага возера, бяспланавыя ўдары па акупантах, знішчэнне ўсёга бараніцкага акупіраванага начальства на чале з крывавым катам Фенсам і трагічныя для Арлоўскага вынікі гэтай удалай засяды. Далей мы ведаем, што пасля амутацыі рукі, нават ужо і не дачуваючы, ён неадной-

чы хадзіў са сваімі партызанамі ў бой, пакуль яго лёдз не сілкам вывезлі на савецкія ў Маскву. Потым пісьмо ў Цэнтральны Камітэт партыі з просьбай дазволіць яму пехаць у родную вёску Мішкавічы, каб дапамагчы сваім землякам аднавіць зруйнаваны вайною калгас.

Кірылу Пракопавічу Арлоўскаму, Герою Савецкага Саюза, падпалкоўніку запаса, было тады 49 гадоў. Узрост такі, калі некаторыя людзі шукаюць ужо менш турботнай працы, а іншыя пачынаюць прыслухоўвацца да існуючых і неіснуючых заваб.

Яму не было часу сачыць за сабой, калі на ўсе Мішкавічы пасля гітлераўскага разбою з жыццёвым выпадкова застаўся жылым адзін толькі пехавы. У калгасе, які Кірыл Пракопавіч прапанаваў назваць «Рассветам», аднаголасна абраны старшыня ўставаў раней за ўсіх і кляўся спыць пазней за ўсіх. Ад першага дня свайго старшынства і да свайго астання хвіліны ён быў у баявым страі тых, хто пераўтварае невакоўны свет на самых лепшых і чалавечых здумках.

Хто не ведае сёння «Рассвета», аднаго з лепшых, аднаго з багацейшых калгасавых нашай краіны! Колькі ў ім пераважала людзей і з нашай Беларусі і з братніх рэспублік, колькі замежных турэстаў! Дваццаць чатыры гады сустрэкаў і праводзіў іх, ашаломленны дзівамі вялікіх пераўтвараўняў, няёмкім старшыня, Герой Савецкага Саюза і Герой Сацыялістычнай Працы Кірыла Пракопавіч Арлоўскі.

Чытка усведамляць, што яго ўжо няма сирод нас. Што мы ўжо не пачуем яго жывога і натхнёнага голасу пра заўтрашні дзень нашай вёскі, у які ён заўсёды іміўну сам, клікаў і вёў за сабою вялікі і дружны калектыў рассветавоў. Але яго імя назаўсёды ўвойдзе ў гісторыю Беларусі, як аднаго з адданейшых і адважнейшых сымноў партыі і народа.

Макар ПАСЛЯДОВІЧ.

3 ПОШТА/ТАК, АЗІРНЁМСЯ НА СТО ГАДОЎ

Не так даўно трапіўся мне не вочы артыкул І. Шпітальнай «Адкінуўшы поўныя сто...», надрукаваны ў майскім нумары часопіса «Беларусь». Гаворка ў ім ідзе пра Мінск 1867 года.

Многае з таго, што расказвае І. Шпітальнай пра наш горад, пра тое, якім ён быў тады, калі мей за плячыма востомст гадоў, выклікае, мякка кажучы, парожэнне. Магчыма, выступіць на старонках газеты з заўвагамі па артыкулу, які быў надрукаваны больш паўгодзе назад, крўку і ніяквата і ўсё ж, мне думаецца, гэта вярта зрабіць, бо некаторыя сцяўраджэнні аўтара артыкула «Адкінуўшы поўныя сто...» не адпавядаюць гісторычнай праўдзе.

І. Шпітальнай расказвае пра Мінск 1867 года з пункту звычайнага жыцця нашага горада А. Савіцкай. Само сабой зразумела, што жанчына многае не магла ведаць, сёбе-тое паспела забачыць. І калі б гаворка пра горад абмяжоўвалася толькі ўспамінамі старэйшых, спрачацца з аўтарам не было б патрэбы. Але І. Шпітальнай робіць агаворку: «Рэзас старэйшыні (?) Мінска Савіцкай мы пачынілі звесткі аб афіцыйных крыніцах». Нам невядома, якімі афіцыйнымі крыніцамі карысталася аўтар, але з асобнымі яе сцяўраджэннямі пагадзіцца немагчыма.

Пачну з легенды адносна назвы месца старога Мінска Людаманта, якую І. Шпітальнай падае з аўснаў А. Савіцкай. Легенда гэтая гучыць так: «Ехала, кажучы, калісьці праз Мінск Кашчыра II. Не дэталю кучар, і за горадам карэта з імператрыцы перакруцілася. Раззавалася мятухна-шрыць, пацінула кучар на гэтым месцы і зямлі яго дала. Паўдываў сабе кучар маёйтак застася ў ім жыць. Быў гэта немец па прозвішчы Людамант. Ад яго і атрымала назву мясціна».

Калі б І. Шпітальнай сапраўды дапоўніла расказ жанчыны звесткамі аб афіцыйных крыніцах, то можна было б лёгка высветліць, што гэтая легенда не мае гісторычнага абгрунтавання, што гісторыя не пацінула нам ніводнага налімаўна аб нямецкай смці, якая б жыла ў Людаманце. Слова Людамант — мясцовае беларускае паходжання. Яно ўтварылася ад слоў «люда» і «маёмасць». З цягам часу словы гэтыя зліліся і ўтварілі назву месца пасялення людзей у прыгарадзе Мінска.

Узнікненне слова Людамант гістарычна можна растлумачыць так. З заходне-паўднёвага боку горада мясціна называлася Бокру. Размяшчалася яна непасрэдна перад гарадскімі ўмацаваннямі і паходзіла ад слова «пераспаць», пераначаваць. За Пярэсней пачыналася ўмацаваная мясцовасць Старажоўка — ад «старажыць», вартваца. На Старажоўцы жылі ўзброеныя служылыя людзі, якія неслі ахову горада. Ішчэзненныя гэсі, купцы, вындурнікі павінны былі спыняцца на Пярэсней, дэталю ад іх імяна Мінскага замчышка, які даваў дазвол на права ўваходу альбо з'езд у горад. Непадалёк ад Старажоўкі, географічна адмежавана Свіслаччу, размяшчалася Людская маёмасць, дзе жыў служылы лод княжэцкага замчышка. Людамант злучыў са Старажоўкай дарогай

праз раку Свіслач. Зямлі Людаманта былі ўраджывыя, з заліўнымі лугамі і хвойнымі лясамі. Жылі ў Людаманце пераважна беларусы, якія неслі старажытна-роднавы беларускія прозвішчы: Карчакі, Дзюгі, Падвайкі і інш.

І Шпітальнай піша таксама: «З захаду горад абмяжоўваўся так званымі Татарскімі гарадамі, якія месціліся на забалоўанай нізіне ў пойме ракі». Так званымі Татарскімі гарадамі... Скажам так — значыць, яшчэ нічога не скажам. Справа ў тым, што ніжэй Людаманта пазней была створана так званая рыса аседласці для татар — былых воінаў рабаўтат Залатоў Арды. Яны засялілі крутыя схілы правага берагу Свіслачы, утварылі рад аўліц і завулкаў, у тым ліку Вялікую і Малыю Татарскія вуліцы і так званую Глушчу — ад слова глухнучы.

Далей у артыкуле І. Шпітальнай чытаем: «Паўночна-заходнюю ўсць ракі Вялікай Траецкай гара з Верхнім рынкам. Унізе, недалёка ад старога Замчышка, шумуў і гудзеў Ніжні рынак. Гандлявалі проста на вуліцах — рыбай, сельдзямі, масам, металічнымі вырабамі. Месца продажу мяса часамусці называлася «яткам».

Зноў-такі, усё гэта не дапоўнена звесткамі аб афіцыйных крыніцах. Яны, афіцыйныя крыніцы, сведчаць, што, пачынаючы з Замкавай і іншых сумежных з Татарскім прадмесцем вуліц, была рыса аседласці ўрэйскай беднаты, створаная ўказам імператара Мікалая I ў 1835 годзе.

Ніжні рынак пабудаваны недзе каля 1890 года. Складаўся ён з двух аднолькавых жалезабетонных збудаванняў (у адным прадавалі прамысловыя тавары) і так званай Рыбнак. Слова «ятка» (гэта) — ўрэйскага паходжання. Азначвае яго спецыяльна прыстасаванае месца на рыначнай плошчы для раздзелкі тых і продажу мяса. Гандлявалі ў ятках выключна мярса — «каштрыйн» і трафічным яўрэйскай мясца ўрэйскай беднаты, створаная ўказам імператара Мікалая I ў 1835 годзе.

С ДЯЖЫНКА БОЙНЫМ ШЛЯХАМ СТАНЕ!

У часе аднаго са сваіх падарожжаў па Беларусі Уладзімір Мікалаевіч Дубоўка сустраўся з сельскімі школьнікамі. Разгаварыўся і паэт даведаўся, што школьнікі — юныя натуралісты, што едучы яны на возера Стазоры, каб аспіцаць яго і сабраць гербарый спяваўных раслін. Ул. Дубоўка папрасіў, каб яны ўзялі ў падарожжа на возера і яго.

Пабываўшы з юнымі натуралістамі ў падарожжы, паэт пасябраваў з імі, некалькі гадоў перапісваўся, быў у курсе ўсіх спраў іх турта. Пра ўсё гэта яму захацелася напісаць кнігу. Так расказвае Ул. Дубоўка пра тое, як узнікла задума апошніх аповесцей «Жоўтая акацыя» ў першым раздзеле кнігі. Але, мусіць, думаў аб гэтай кнізе жыццём у сэрцы паэта даўно. Сустраўся і пасля і моцна сяброўства з юннатамі былі толькі неспадзяваным штуршком, прымушлі ўзяцца да пера.

Не мог паэт, які столькі спазнаў і пабачыў на сваім жыццё, не раскажаць юным чытачам пра тое, якая непаўторная прыгожая іх родная зямля, якая цудоўная родзіць жыццём на ёй, колькі дзіўнаса хававоў у сабе самыя звычайныя расліны. І не проста раскажаць, а зрабіць героямі сваёй кнігі хлопчыкаў і дзяўчынак, якія захоўваюць і памятаюць багачы роднай прыроды.

Сюжэт аповесці не складаны. Юннаты Вялікаўскай школы ўзляцелі за вялікую справу. Яны вяртаюцца сабраць гербарый усіх спяваўных раслін сваёй мясцовасці, а тамсама прычынаць сібрыкі кедр на сасне, вырашчыць чорныя і белыя прасніцы, пасадзіць вадзяныя архіў ў затоках возера. Пра тое, як юннаты адзіліся, свае планы і мары, якія цяжка і перадаць, апаўдэцца ў кнізе.

Але пераказаць сюжэт, значыць сказаць пра кнігу вельмі і вельмі мала, таму што «Жоўтая акацыя» — кніга незвычайная. Іе трэба чытаць павольна, не таропка, гэтак жа, як спаводанне і грунтоўна вядзе аспіцаць на аўтар.

Шпучы свой першы празаічны твор Ул. Дубоўка застаецца паэтам. Аповесці ад першай да апошняй старонкі прасякнута чыстым светлым паэзіяй. Старажыць свабодныя і незалежныя настроі аповесці, яе «міражыма» памагаюць і паэтычныя эпіграфы да кожнага раздзела. Пры выпадку і героі «Жоўтай акацыі» лобяць прыгадаць вершы. Нават на тых старонках кнігі, дзе падаюцца самыя падрабязныя апісанні розных, часта малавядомых раслін са спасылкай на навуковыя крыніцы, дзе гаворыцца пра тое, як тую ці іншую расліну можна прымяніць у гаспадарцы, у медыцыне, — нават на гэтых старонках зьяе святло паэзіі. Напісаная рукой паэта, старонкі гэтыя не ўспрымаюцца як непатрэбны ўстаўкі, а чытаюцца з вялікай асадавай, не гаворачы пра тое, што даведзена і іх шмат цікава і паучальна.

Героі кнігі таксама захоўваюць і памятаюць багачы роднай прыроды.

КУПІЦЕ «ШЧАСЛІВЫ» БІЛЕТ

Дзяўчынка перашла таптацца на іх прыкладу, дзе шуміла і амыўле ішоў продані кніжнічых латарэйных білетаў. Потым адважылася і праз якую мінуту разгарнула латарэйны білет. Выглядзеў пацук? Ся? Не радзіны кірм. Паглядзі, тата!

Уголас пачала чытаць словы са «шчаслівага» білета: — Пастаянна дзеючая кніжная латарэя Беларускай ССР... Латарэйны білеты могуць быць прыдзелены для атрымання выйгрыша да 31 снежня 1968 года... Выдача выйгрыша азначаецца кніжнічымі магазінамі Нівагадзілі, спамываецай наапералі і Савездруку Беларускай ССР, кніжнай, выкуленчай і іншай прадукцыяй, без права замены грашыма... Выйгрышы адны рубель... Я пазнаёміўся з мужчынам і дзяўчынкай. Гэта быў Пётр Ягоравіч Лашоў, рабочы прамакнабаната мадоннай працы, і яго дачка Валя, якіяжылі ў 61-й мінскай школы. У Валі сваё нявядлікае білетачка, яна любіць беларускую літаратуру і зусім нядаўна прачытала «Дрыгу», а зараз на «шчаслівы» білеті хоча купіць «Новую зямлю».

У першы дзень розыгрышу ў Цэнтральнай кніжнай сабрацы шмат народу. Чувачы сабе, марцы, тыя, хто выцягнуў білет «без выйгрышу», разведзюць толькі рукамі — маўляў, што зробіць, не шчыры. Больш рашучыя і настойлівыя не губляюцца, купляюць лішчы некалькі білетаў і, нарэшце, выйграюць! Бо па ўмовах латарэй — кожны чацвёрты білет выйграе. Спакусіўся на «шчаслівы» білет і пісьменнік Аляксей Наўроцкі. Адразу выцягнуў білет з трохрублёвым выйгрышам. Пастаянна дзеючая Беларуска кніжная латарэя праводзіцца ўпершыню. Яе мэта — прапагандаваць і шырока распаўсюджаць сярод масельніцтва кніжнічу, вывучаючы, філатэлістычную прадукцыю. У латарэй свае асаблівасці — не трэба чакаць спецыяльных тыражоў, купіць білет і адразу відаць — выйграў ты ці не. — Толькі за адзін дзень нашы рублёвы праддлі на восем тысяч рублёў білетаў, — расказавае дырэктар Цэнтральнай кніжнага магазіна Мікалай Андрэевіч Цоўдэ. — Міршым распаўсюджаюць білеты не толькі ў кнігарні, а і на прадпрыемствах, на заводах і фабрыках. Думаем, ніхто не адмовіцца ад спанусы выцягнуць «шчаслівы» білет.

В. СЛАВІН.

ВЫЙДЗЕ У «МОЛОДОЙ ГВАРДИИ»

Выдавецтва «Молодая гвардия» знаеціца сёла та ўпершыню ўсеагульна чытача з дзівае кніжнічых маладых беларускіх пісьменнікаў, зборнікам аповесцей і апаўдэцца Міхаіл Стральцова і зборнікам вершаў Уладзіміра Караткевіча.

«Пра Міхаіл Стральцова лірыкам у самым высокім значэнні гэтага паніцца, яна, безумоўна, адтуль, дзе пачынаецца вялікая літаратура», — піша ў прадмове да

ваючы у душы святло паэзіі. З першых старонак кнігі мы прынімаем да іх вялікай сімпатый. Адам, Гілар, Зося, Кася і іншыя хлопчыкі і дзяўчынікі, іх настаўнікі і дарэчыці Ніна Іванавна. Сымон Васільевіч, Зося Кірылаўна, Ляся і яго жонка — усё яны людзі сумленныя, добрыя, высакародныя. У чымсьці яны блізка да герояў Жула Верна. Нездарма ў сваёй аўтабіяграфіі Ул. Дубоўка прызнаецца: «Але павінен сказаць, што на ўсё жыццё самае вялікае уражанне з працы тавара — тады на мяне зрабілі творы Жула Верна. Вынаходліваць агонныя генію», іх гуманізм, іх прапалітасць, а тамсама іх высакародны імкненні і служыць братэрству людзей пачынаюць вечны след у маёй душы. У часе вайнаў і вайнічых жыццёвых выпрабаванняў перад маімі вачыма не раз паўставаў гэтыя чыстыя, сціплыя людзі...»

Але мне, напрыклад, здаецца, што больш за ўсё героі аповесці «Жоўтая акацыя» нагадваюць героі казак і легенд самога Ул. Дубоўкі. Малючы вобразы хлопчыкаў і дзяўчынак, няўрыслыя энтузіясты, абаронцы роднай прыроды, паэт міжвольна надае ім рысы высакародных герояў сваіх паэтычных легенд і быльляў.

Аўтар гаворыць пра сваіх герояў з замілаваннем, часам з добрым, лагодным гумарам. Але не пра ўсё. Дзю некаторых пераказаў, у яго нагапоўне і «абразавыя вочы». Гэта — для ўсіх, хто не шыце роднай прыроды, хто абываць, бяздушны, чарствы, хто «падобны на жыгучку».

Вось іншых таварыш Барабодка, сучасны варыянт Чалавека ў футураце. Ён і разу не в'яўляецца на старонках аповесці, але пра яго даволі шмат гаворыць іншыя. Барабодка аярслены даволі выразна. Калі юннаты вырашылі разведзіць вадзяны архіў, Барабодка катэгарычна заўважыў: «Яшчэ, чаго добрага, дзеці патопяцца ці сядзюць ці зброючы іх. Тады хто будзе адкаваць? Вы тады і на мяне будзеце спасылацца, скажыце, што план зацвердзены быў інспектарам. Ні ў якім разе! К д'ябалу ўсё, што звязана з глыбокай вадой...»

Нельга не сказаць і пра мову «Жоўтай акацыі». Яна самавіта, насычаная і народнымі выражэннямі, падвышанай мілагучна. І гэта іспрыце таму, што кніга чытаецца лёгка, з цікавасцю. А для маладога чытача, на якога разлічана кніга, гэта вельмі важна.

Аповесці «Жоўтая акацыя» бездакорна выдана, яна добра, багата і з густам, аформлена мастаком Н. Паллаўскай.

У кніжцы кнігі паэт звяртаецца да сваіх чытачоў з сардэчнымі словамі:

Вітаю ўб'я і шчырым сэрцам, стаючы на месцы, хто не хоча, хто з даў і новай ікінецца, хто снейны новае ўсё топча! За ім прыводыць пастыяныя, сямліяныя бойным шляхам стане!

Спраўдзец там ідзе пад сонцам: дзе ўзлет, размах, і пацук там красаванне!

Ул. Дубоўка, «Жоўтая акацыя», Аповесці, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

Ул. МАСКОУ.

ІНФАРМАЦЫЯ, БЕЗ ПАЧУЦЦЯ

Ужо неаднойчы адзначалася, што вядома формула Станіслава а г а: «Для дзяцей траба іграць, як для дарослых, толькі лепш» стаецца і да літаратуры: для дзяцей траба пісаць так, як і для дарослых, толькі лепш. Лепш — значыць больш неспадзявана, наглядна, проста, без штучнай ускладнёнасці і на высокім душэўным уздыме.

Апошнія гады прынеслі значны «прырост» беларускіх мастацкіх твораў для дзяцей — выходзяць усё новыя і новыя кніжкі, прычым падпісанія імяна пераважна маладых працаўнікоў і паэтаў. Але колькасць іх непадарожна, на жалы, падобны рост ле мастацкіх ірытэрыў. Можна нават сказаць, што імяна тут мы больш за ўсё трацім тыя абавязковыя нормы мастацкай, якія б не дазволілі лобую наўзвучаную спробу пара пачаткова выданаць за літаратуру з'яву і тым самым апраўдваць не з'яўленне ў выглядзе кнігі...

Колькі ў нас выйшла кніг пра дзяцей — партызан і падпольшчыкаў Вялікай Айчыннай вайны! І воль — паэма Міколы Чарняўскага «Апошні бой».

Сказаць, што гэта паэма паўтарае падпроты творы, і гэта нічога не скажаць. «Апошні бой» М. Чарняўскага як бы дае самую «вышэйшую» схему, нейкую абстрактную гісторыю абстрактнага юнага партызана, якая можа вар'іравацца бясконца, без падрабязнасці, без усякі характарных рыс, без новых адкрыццяў у чалавечую, у яго дзеяннях і перажываннях.

«Героі паэмы «Апошні бой» нявядомыя, — піша ў анатацыі да паэмы яе аўтар. — Міхась Уоскі жыў у Новым Сяле, што на Барысаўшчыне. У час Вялікай Айчыннай вайны ён знаходзіўся ў партызанскай брыгадзе «Дзядзькі Голі», якую камандаваў Герой Савецкага Саюза П. Р. Лапацін».

Імёны, прозвішчы, назвы мясцін, рэальныя акалічнасці... Дзе гэта ўсё ў паэме? Дзе хоць бы адзін п'яватор, хоць бы адна сюжэтная ці псіхалагічная падрабязнасць, за якой мы змэрглі б адлучыць ці ўбачыць сапраўды цудоўнага хлопчыка Мішу Уоскіна як жыццую асобу ва ўсёй непаўторнасці ле жыўных чалавечых — абавязкова ўзрастаючых асаблівасцей і прыкмет. Нама такіх паваротаў і

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

М. Чарняўскі, «Апошні бой», Паэма, Для сярэдняга ўзросту, Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

падрабязнасцей у паэме М. Чарняўскага, і гэта непаўторна знікае ле ўзровень, робіць яе рэччу, скажам прама, малазмястоўнай ва ўсёх адносінах.

З першых жа дзён акупацыі Міхась пачынае пісаць і раскліваць лістоўкі, карачей — пачынае вестці актыўную і небеспечную работу падпольшчыка. Што яго штурхнула на гэта? Павінен бы быць нейкая імпульсы, звязаныя з індывідуальнай псіхалогіяй героя, з тым, што ён сам уседаў, убацьнуў, пазнаў. Тады імпульсам магло стаць, у прыватнасці, хлелачая «сабчарасць» Мішы да вопыту свайго бацькі, удзельніка грамадзянскай вайны (хоць і такі «ход» выкарыстоўваўся ў аналагічных па тэм творах), але М. Чарняўскі не ўлічвае такой магчымасці, абывае праходзіць паўз яе.

Наогул, усё што датычыцца Уоскіна-бацькі, перададзена ў паэме агучна і цямна: і ён, які і сын, — толькі эмблема, толькі знак грамадскіх перажыванняў. Тут перажыванню удзельніка былых баць і пакоў даў. Здыўле і характар узаемаадносін бацькі і сына.

«Нам дырэктар казаў, што калясці і ты вайнаў там» (на Паліку), — гаворыць Міша бацьку яшчэ на «мірных» старонках паэмы, і мы, чытачы, не можам уявіць, чаму аб баявых падзеях бацькі Міша павінен быў даведзена ад дырэктара, — хіба яны не сталі слухавым сямейным паданнем?

І далей, у першыя дні вайны, шкадуныя, што «сарвавалі» эскізы на Палі, Міша разважыць так: «А можа па слядах бацькоў ім не працаі ніколі...» Паўно. Юныя падобны на Мішу, верыць, што вайна яшчэ і дасць ім доўгачаканую магчымасць працаі па «слядах бацькоў», і гэта рыса, назаўна ж, была ў псіхалогіі і Марата Кіеўскага і Міколы Гошчыка. І Многіх іншых слаўных хлопчыкаў, што загинулі, як і Міша Уоскі, ад фашыскай кулі...

Пра ўсё, што адбываецца ў паэме «Апошні бой» пра ўсё, што перажываюць ці правільнай, павінен перажываць яе героі, гаворачы інфармацыяна, нежы кожнае, «эбонку», без пацучыня.

«Бацька-партызан прыходзіць на кароткі час дахаты: «Проста не ведала Рая, проста тургаў аднастравана досць шырока, на-суаціны, вычарпальна».

Дарэчы прывесці лічыць: у бібліяграфію ўключана 552 драматычныя творы 147 аўтараў. Размечаны яны ў алфавітным парадку па прозвішчах пісьменнікаў, а затым дубіруюцца па назвах твораў. Цяпер ужо не трэба іці спецыяльна ў бібліятоку, каб удакладніць той ці іншы лічыць, правярць назву роднай п'есы. Лобую даведку можна атрымаць літаральна за хвіліну. А якая гэта дапамога ўдзельнікам мастацкай самавыяўнасці! Яны ж часам не ведаюць, дзе, у якім зборніку шукаць тую ці іншую п'есу.

Аўтар даведніка пакінуў па заўвагай толькі тым п'есы, якія друкаваліся выключна ў газетах і затым не выйшлі асобнымі выданнямі і не ставіліся на сцэне прафесіянальнага тэатра. Загос Н. Ватацы ўключыла і бібліяграфію тых драматычных твораў, якія хоць і не публікаваліся, але адыгралі вялікую ролю ў гісторыі тэатральнага мастацтва і знайшлі волю ў крытыцы («На Купале» М. Чарота, «Сэрвант Дроб» Э. Самуіленка і інш.).

Пры апісанні кожнай п'есы ў даведніку даюцца кароткія аналізы, указваюцца тэма, месца дзеяння, колькасць дзеючых асоб. Пры гэтым, што асабліва важна, даюцца звесткі, якімі прафесіянальнымі тэатрамі п'еса пастаўлена, прыводзіцца спіс

Ватацы Н. В. «Беларуская савецкая драматургія». Бібліяграфія, Мінск, Кіжыная палата ВССР, 1967.

Ватацы Н. В. «Беларуская савецкая драматургія». Бібліяграфія, Мінск, Кіжыная палата ВССР, 1967.

Ватацы Н. В. «Беларуская савецкая драматургія». Бібліяграфія, Мінск, Кіжыная палата ВССР, 1967.

Ватацы Н. В. «Беларуская савецкая драматургія». Бібліяграфія, Мінск, Кіжыная палата ВССР, 1967.

Ватацы Н. В. «Беларуская савецкая драматургія». Бібліяграфія, Мінск, Кіжыная палата ВССР, 1967.

Ватацы Н. В.

